

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૬] ૧૧ એસ.સી.આર. ૧

લલિતેશ્વર પ્રસાદ સિંહ અને અન્ય.

વિરુદ્ધ

એસ. પી. શ્રીવાસ્તવ (ડી) દ્વારા એલ.આર.એસ.

(સિવિલ અપીલ નં. ૪૪૨૬ ઓફ ૨૦૧૧)

ડિસેમ્બર ૧૫, ૨૦૧૬

[આર. કે. અગ્રવાલ અને આર. ભાનુમતી, જે.જે.]

સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ઓર્ડર XLI, નિયમ ૩૧, ૨૭ અપીલમાં ચુકાદો

– અપીલ કોર્ટની ફરજ – માલિકી હકના જાહેરનામા માટે પ્રથમ પ્રતિવાદી–વાદી દ્વારા બીજા પ્રતિવાદી–પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ દાવો, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવ્યો – અપીલકર્તાઓ, બીજા પ્રતિવાદી પાસેથી દાવો કરેલી મિલકતમાં પ્લોટના વિવિધ વિસ્તારોના ખરીદદારો, પ્રથમ અપીલમાં હાઈકોર્ટમાં પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યા – હાઈકોર્ટ દ્વારા દાવો મંજૂર કરવામાં આવ્યો, ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો ઉલટાવી દીધા, અપીલકર્તાઓને કોઈ પુરાવા રજૂ કરવાની કે કોઈ રજૂઆત કરવાની તક આપ્યા વિના – અપીલ પર, નિર્ધારિત: અપીલ કોર્ટ એ હકીકતોની અંતિમ અદાલત છે. પ્રથમ અપીલ કોર્ટે નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ, તેના પરનો નિર્ણય અને આવા નિર્ણય માટેના કારણો જણાવવા જોઈએ – વધુમાં, જ્યારે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવી દે છે, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તારણો નોંધવા જોઈએ કે ટ્રાયલ કોર્ટની તર્કશક્તિ કેવી રીતે ભૂલભરેલી હતી. આ કેસમાં, હાઈકોર્ટે ન તો નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા હતા અને ન તો પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની ચર્ચા કરી હતી અને માત્ર વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા હતા – પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાથી, તેણે વાદી તેમજ પ્રતિવાદી બંને દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ – ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, માત્ર બીજા પ્રતિવાદી–પ્રતિવાદી જ પક્ષકાર હતા. જો કે, પ્રથમ અપીલમાં અપીલકર્તાઓને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓને તેઓ કિંમતના બદલામાં સદ્ભાવનાપૂર્ણ ખરીદદારો હતા તેવો

તેમનો દાવો સાબિત કરવા માટે વધારાના પુરાવા રજૂ કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી – બાબત ગુણદોષના આધારે નવી વિચારણા માટે હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવી – સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ – કલમ ૩૪.

બાબતને હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું: ૧.૧ ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧ સીપીસી મુજબ, પ્રથમ અપીલ કોર્ટના ચુકાદાએ નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવા જોઈએ, તેના પર તેના કારણો નોંધવા જોઈએ અને પુરાવા પર આધારિત તેની તર્કશક્તિ આપવી જોઈએ. (પેરા ૧૧) [૮-A-D]

૧.૨ અપીલ કોર્ટ એ હકીકતોની અંતિમ અદાલત છે. તેથી અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો કોર્ટના મનનો ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત કરે અને કારણો દ્વારા સમર્થિત તેના તારણો નોંધે તે આવશ્યક છે. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારણ માટે જે મુદ્દાઓ ઉભા થાય છે તે કેસમાં સામેલ તમામ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નોને આવરી લેવા જોઈએ અને તે સામાન્ય અને અસ્પષ્ટ ન હોવા જોઈએ. ભલે અપીલ કોર્ટ હકીકતના પ્રશ્ન પર અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે યોગ્ય હોય, તે પ્રશ્નમાં રહેલા તારણ પર પહોંચવા માટે ટ્રાયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો તરફ ધ્યાન આપ્યા પછી થવું જોઈએ. જ્યારે અપીલ કોર્ટ પુરાવા પર ટ્રાયલ કોર્ટના મંતવ્યો સાથે સંમત થાય છે, ત્યારે તેણે પુરાવાની અસર ફરીથી જણાવવાની અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોને પુનરાવર્તિત કરવાની જરૂર નથી;

ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિ વ્યક્ત કરવી સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે. જો કે, જ્યારે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવી દે છે, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તારણો નોંધવા જોઈએ કે ટ્રાયલ કોર્ટની તર્કશક્તિ કેવી રીતે ભૂલભરેલી છે. (પેરા ૧૨, ૧૩) [૮-D-E; ૧૦-G-H; ૧૧-A-B]

૧.૩ ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, જ્યારે વર્તમાન કેસ પર વિચાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે જોવા મળે છે કે ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧ સીપીસી મુજબ, હાઈકોર્ટે ન તો નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા છે કે ન તો પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની ચર્ચા કરી છે. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવા બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા નકારવામાં આવ્યા હતા. તેના બચાવ પક્ષને સમર્થન આપવા માટે, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ સંખ્યાબંધ સાક્ષીઓની તપાસ કરીને મૌખિક પુરાવા રજૂ કર્યા હતા. તે સિવાય, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ મુખ્યત્વે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીની કબૂલાત પર આધાર રાખ્યો હતો. (પેરા ૧૪) [૧૧-B-D]

૧.૪ હાઈકોર્ટે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીની ઉપરની કબૂલાતની તપાસ કરી હોય તેમ લાગતું નથી કે જેના પર બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ આધાર રાખ્યો હતો, કે બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક પુરાવાઓને પણ

ધ્યાનમાં લીધા હતા. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાથી, હકીકતો પરની અંતિમ અદાલત હોવાથી, તેણે વાદી તેમજ પ્રતિવાદી બંને દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ. પરંતુ તે માત્ર પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને જ ધ્યાનમાં લેતી હોય તેમ લાગે છે અને બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના નિવેદનમાં કથિત આંતરિક વિરોધાભાસોને નહીં. (પેરા ૧૪) [૧૧-F-H]

૧.૫ અપીલકર્તાઓ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી પાસેથી દાવો કરેલી મિલકતમાં પ્લોટના વિવિધ વિસ્તારોના ખરીદદારો છે. અપીલકર્તાઓને અપીલમાં પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, તેમને કોઈ પુરાવા રજૂ કરવાની કે તેમની રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી. હાઈકોર્ટે માત્ર પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનો જ ઉલ્લેખ કર્યો હતો અને સરળતાથી ઠરાવ્યું હતું કે દાવો કરેલી મિલકતો પર બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીનો માલિકી હક સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળતા અપીલકર્તાઓને દાવો કરેલી મિલકતો પર કોઈપણ માલિકી હક અથવા હિતનો દાવો કરતા અટકાવે છે, કારણ કે તેઓએ પ્રતિવાદીઓ પાસેથી માલિકી હક મેળવ્યો હતો. પ્રથમ અપીલમાં અપીલકર્તાઓને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, અપીલકર્તાઓને તક આપ્યા વિના અને વર્તમાન અપીલકર્તાઓના દાવાની તપાસ કર્યા વિના આવું તારણ

નોંધવું અનુચિત હતું. (પેરા ૧૬) [૧૨-E, F-H]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિડિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૪૪૨૬ ઓફ ૨૦૧૧.

પટના હાઈકોર્ટના ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૩૦ ઓફ ૨૦૦૭ માં તારીખ ૦૫.૦૧.૨૦૧૧ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે એસ. કે. ભટ્ટાચાર્ય, સુરેશ ભારતી, પ્રમોદ કુમાર, વકીલો.

પ્રતિવાદીઓ માટે આર. બસંત, પરિષ્ક વકીલ, અમિત પવન, અભિષેક અમૃતાંશુ, આનંદ નંદન, જ્ઞાન પ્રકાશ શ્રીવાસ્તવ, એસ. કે. વર્મા, વકીલો.

કોર્ટનો ચુકાદો આર. ભાનુમતી, જે. દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૧. આ અપીલ પટના હાઈકોર્ટના ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૩૦ ઓફ ૨૦૦૭ માં તારીખ ૩૦.૦૭.૨૦૦૭ ના ચુકાદામાંથી ઉદ્ભવે છે, જેણે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવી દીધો હતો અને જેનાથી માલિકી હકના જાહેરનામા માટે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીનો દાવો મંજૂર કર્યો હતો.

૨. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી અને તારાબતી દેવીની વંશાવળી નીચે મુજબ છે:-

મહાવીર પ્રસાદ

તેજ પ્રતાપ નારાયણ

રુદ્ર નારાયણ

મહેન્દ્ર પ્રસાદ

કાંત પ્રસાદ (નિઃસંતાન મૃત્યુ પામ્યા)

કાંજી પ્રસાદ (નિઃસંતાન મૃત્યુ પામ્યા)

શૈલેન્દ્ર પ્રસાદ (વાદી)

જગદંબી પ્રસાદ

ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદ (૧૯૬૦)

તારાબતી દેવી (૧૯૮૫ માં મૃત્યુ પામ્યા)

સુરેશ ચંદ્ર પ્રસાદ (૧૯૪૨)

દેવકી દેવી (મૃત્યુ પામ્યા)

સીતા દેવી (નિઃસંતાન મૃત્યુ પામ્યા)

ઉમાશંકર પ્રસાદ (૧૯૭૦) (અપરિણીત મૃત્યુ પામ્યા)

તારાબતી દેવીની વાલીપણાની બાજુની વંશાવળી નીચે મુજબ છે:—

ધનુકધારી સહાય

તારાબતી દેવી, લક્ષ્મી દેવી, રંજન દેવી

વસુદેવ પ્રસાદ

બૈધ નાથ (પ્રતિવાદી)

૩. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી શૈલેન્દ્ર પ્રસાદ શ્રીવાસ્તવે બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી બૈધ નાથ પ્રસાદ વર્મા વિરુદ્ધ ગ્રામ બૈરિયા અને ગ્રામ કોલોહા પગાંબરપુરના ખાતા નં. ૩૧ ના ખેસરા નં. ૧૨૩, ૧૨૪, ૨૬૯, ૨૭૪, ૯૯૭ અને ૯૫૯ માં સૂચિ I અને સૂચિ II ની મિલકતોના સંદર્ભમાં તેમના માલિકી હકના જાહેરનામા માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો, જેમાં આક્ષેપ કર્યો હતો કે સૂચિ I અને II માં વિગતવાર જણાવેલ દાવો કરેલી મિલકત ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદની હતી. વાદીનો કેસ એ છે કે રિવિઝનલ સર્વે ઓફ રેકોર્ડ્સમાં, ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદની વિધવા તારાબતી દેવીએ મિલકતને તેના પૌત્ર ઉમાશંકર પ્રસાદના નામે નોંધાવી હતી. ઉક્ત ઉમાશંકર પ્રસાદનું તારાબતી દેવીના જીવનકાળ દરમિયાન ૧૯૬૫ માં મૃત્યુ થયું હતું. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીએ વધુમાં આક્ષેપ કર્યો હતો કે તે, પરિવારનો એકમાત્ર પુરુષ સભ્ય હોવાથી, તારાબતી દેવી સાથે રહેતો હતો અને તેમના મૃત્યુ પછી તમામ ધાર્મિક વિધિઓ કરી હતી. પ્રથમ પ્રતિવાદી-

વાદીનો વધુ કેસ એ છે કે જ્યારે તે ભિલાઈમાં કામ કરતો હતો, ત્યારે તેને જાણવા મળ્યું કે બીજો પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી આંચલ કર્મચારી સાથે મિલીભગત કરીને મહેસૂલની રસીદ મેળવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો હતો. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી સર્કલ ઓફિસ કાંતિની ઓફિસે ગયો અને પ્રતિવાદીના નામે મહેસૂલની રસીદ રદ કરાવી. બીજો પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી બૈધ નાથ પ્રસાદ મ્યુટેશન અપીલ દાખલ કરી. જ્યારે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીને ખબર પડી કે બીજો પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી તારાબતી દેવી દ્વારા દાવો કરેલી મિલકત પર માલિકી હકનો દાવો કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે અને આક્ષેપ કરી રહ્યો છે કે દાવો કરેલી મિલકત તારાબતી દેવીની હતી, ત્યારે તારાબતી દેવીના સગા હોવાથી પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીએ તેમના માલિકી હકના જાહેરનામા માટે દાવો દાખલ કર્યો.

૪. દાવાનો પ્રતિકાર કરતા, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ લેખિત નિવેદન દાખલ કરીને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના તમામ દાવાઓને નકારી કાઢ્યા અને દલીલ કરી કે વિવાદિત મિલકત શ્રી ધનુકધારી સહાયની હતી. ઉક્ત ધનુકધારી સહાયને વસુદેવ પ્રસાદ નામનો એક પુત્ર હતો, જેને વધુમાં એક પુત્ર અને ત્રણ પુત્રીઓ હતી, એટલે કે, કુમારી તારાબતી દેવી, કુમારી લક્ષ્મી દેવી અને કુમારી રંજન દેવી. કુમારી રંજન દેવીનું તેમના પિતાના જીવનકાળ દરમિયાન મૃત્યુ થયું હતું. બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ વધુમાં દલીલ કરી હતી કે દાવો કરેલી મિલકત વિવિધ પક્ષોને વેચી દેવામાં આવી છે અને બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો ફગાવી દેવાને

પાત્ર છે. પુત્ર વસુદેવ પ્રસાદ અને અન્યના મૃત્યુ પછી, વિવાદિત મિલકત કુમારી તારાબતી દેવીના નામે આવી. બીજો પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી ધનુકધારી સહાયનો સૌથી નજીકનો કાયદેસરનો વારસદાર હતો અને ૧૯૮૫ માં કુમારી તારાબતી દેવીના મૃત્યુ પછી, હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૧૫(૨) મુજબ, મિલકત બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીને ઉત્તરાધિકાર દ્વારા પ્રાપ્ત થઈ અને તેમના નામે મ્યુટેશન કરવામાં આવ્યું અને તેમણે દાવો કરેલી મિલકત માટે મહેસૂલ ચૂકવવાનું શરૂ કર્યું જે તેમના નામે મ્યુટેટ કરવામાં આવ્યું હતું.

૫. ઉપરોક્ત પ્લીડિંગ્સ પર, ટ્રાયલ કોર્ટમાં નવ મુદ્દાઓ તૈયાર કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી તેમજ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી તરફથી અનેક સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાઓની વિચારણા પર, ટ્રાયલ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીએ મિલકત તેજ પ્રતાપ નારાયણના પરિવારની હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા નથી. ટ્રાયલ કોર્ટે ઠરાવ્યું કે તેના પિતા ધનુકધારી સહાયના મૃત્યુ પછી, તારાબતી દેવી વિવાદિત મિલકતની એકમાત્ર કાયદેસરની વારસદાર બની અને હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૧૫(૧)(બી) મુજબ, જે મૃતક સ્ત્રીએ તેના માતા-પિતા પાસેથી મિલકત મેળવી હોય, તો તે મૃતકના માતા-પિતાના વારસદારોને વારસામાં મળશે. વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે તારાબતી દેવીને વિવાદિત મિલકત તેના પતિ અથવા સસરા પાસેથી મળી હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈ રેકૉર્ડ નથી. ટ્રાયલ કોર્ટે એવું ઠરાવીને દાવો ફગાવી દીધો

કે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીએ દાવો કરેલી મિલકત પર તેમનો માલિકી હક સાબિત કરવા માટે જરૂરી દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા નથી.

૬. અપીલ પર, હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો ઉલટાવી દીધા અને ઠરાવ્યું કે રિવિઝનલ સર્વે રેકૉર્ડ ઓફ રાઈટ મુજબ, મિલકત ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદના પૌત્ર ઉમાશંકર પ્રસાદના નામે નોંધાયેલી હતી અને ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદના મૃત્યુ પર, તેમની વિધવા તારાબતી દેવી મિલકતની સંપૂર્ણ માલિક બની અને ૧૯૮૫ માં તેમના મૃત્યુ પર, મિલકત તેમના સગા-પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીને પ્રાપ્ત થઈ. મૌખિક પુરાવા અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા તેમના પોતાના નામે અને ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદના નામે રજૂ કરાયેલી ભાડાની રસીદોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદ સાથેના તેમના સગા સંબંધ વિશે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીનો કેસ સાબિત થયો હતો અને આમ વાદીએ દાવો કરેલી મિલકત પર તેમનો માલિકી હક સાબિત કર્યો હતો. તે તર્ક પર, હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો ઉલટાવી દીધા અને ફર્સ્ટ અપીલ મંજૂર કરી અને વાદીનો દાવો મંજૂર કર્યો.

૭. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ દાવો માલિકી હકના જાહેરનામા માટે હોવા છતાં, દાવો કરેલી મિલકત સંબંધિત માલિકી હકના કોઈ દસ્તાવેજો કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા અને રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો માત્ર ભાડાની રસીદો અને મ્યુટેશન રેકૉર્ડ હતા અને આ દસ્તાવેજો પર, માલિકી હકની કોઈ ધારણા હોઈ

શકે નહીં અને તે સમયે, હાઈકોર્ટે તે દસ્તાવેજોને માલિકી હકના દસ્તાવેજો તરીકે ગણીને ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવી દીધો તે યોગ્ય ન હતું. એવું દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેમની ઉલટતપાસમાં, પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી (પીડબલ્યુ-૩) એ સ્વીકાર્યું હતું કે તારાબતી દેવીએ દાવો કરેલી મિલકત બે એકર અને પંદર ડેસિમલ જમીન ખરીદી હતી અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી આ કબૂલાતને હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે મૂલ્યાંકન કર્યું ન હતું. અપીલકર્તાઓની વધુ દલીલ એ છે કે હાઈકોર્ટે એ સમજવામાં નિષ્ફળતા આપી છે કે સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટની કલમ ૩૪ ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા, માલિકી હક માટેના જાહેરનામા માટેનો દાવો કબજાના કોઈપણ પરિણામી રાહત વિના જાળવી શકાય તેમ નથી. અપીલકર્તાઓની મુખ્ય દલીલ એ છે કે જ્યારે હાઈકોર્ટે ફર્સ્ટ અપીલમાં અપીલકર્તાઓને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા હતા, ત્યારે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓને તેમના દસ્તાવેજો અને રજૂઆતો દાખલ કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી અને હાઈકોર્ટનો ચુકાદો કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન છે કારણ કે તેઓએ અપીલકર્તાઓને તક આપી નથી જેઓ કિંમતના બદલામાં સદ્ભાવનાપૂર્ણ ખરીદદારો છે.

૮. વિરુદ્ધ પક્ષે, પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી હતી કે રેકૉર્ડ ઓફ રાઈટ્સ (એકિઝબિટ ૧૩ શ્રેણી) ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદના પૌત્ર ઉમાશંકર પ્રસાદના નામે હતા અને આ રેકૉર્ડ ઓફ રાઈટને ભાડાની રસીદો દ્વારા સમર્થન મળ્યું હતું જે ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદ તેમજ પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના

પોતાના નામે હતી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે દસ્તાવેજ પુરાવાઓ સિવાય, પીડબલ્યુ-૩, પીડબલ્યુ-૪, પીડબલ્યુ-૧૦, પીડબલ્યુ-૧૩ અને પીડબલ્યુ-૧૪ ના મૌખિક પુરાવાઓએ સ્થાપિત કર્યું છે કે દાવો કરેલી મિલકત ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદની હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદ મિલકતના માલિક હતા અને હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૧૫ મુજબ, તારાબતી દેવીના સગા હોવાથી પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીએ દાવો કરેલી મિલકત વારસામાં મેળવી હતી અને મૌખિક અને દસ્તાવેજ પુરાવાઓના મૂલ્યાંકન પર, હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાને ઉલટાવીને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના માલિકી હકને યોગ્ય રીતે જાહેર કર્યો હતો. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તક આપવામાં આવી હોવા છતાં, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ અપીલકર્તાઓની તરફેણમાં તેમના દ્વારા અમલમાં મુકાયેલા વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા ન હતા જે સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે અપીલકર્તાઓ કિંમતના બદલામાં સદ્ભાવનાપૂર્ણ ખરીદદારો નથી અને હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી કરતા વધુ સારો માલિકી હક ધરાવી શકે નહીં.

૯. વિચારણા માટેનો પ્રશ્ન એ છે કે શું મિલકત ગિરીશ ચંદ્ર પ્રસાદની હતી અને તેમના મૃત્યુ પછી, તેમની પત્ની-તારાબતી દેવીએ તેમના પતિની મિલકત વારસામાં મેળવી હતી અને તેમના મૃત્યુ પછી તે તેમના સગા પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીને પ્રાપ્ત થાય છે; અથવા શું તે તારાબતી દેવીના પિતા ધનુકધારી સહાયની

હતી, જેમના પાસેથી તારાબતી દેવીએ વારસો મેળવ્યો હતો અને હિન્દુ ઉત્તરાધિકાર અધિનિયમની કલમ ૧૫(૨) મુજબ શું બીજો પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી તેનો વારસો મેળવવા માટે હકદાર છે.

૧૦. હાઈકોર્ટે ખાસ કરીને બે મુખ્ય મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કર્યો છે:- એક દાવામાં સમાવિષ્ટ વંશાવળીની સત્યતા સાથે સંબંધિત અને અન્ય દસ્તાવેજો-રેકૉર્ડ ઓફ રાઈટ્સ અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ભાડાની રસીદો દ્વારા દાવો કરેલી મિલકત પર પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના માલિકી હકની શોધ સાથે સંબંધિત. અપીલકર્તાઓની દલીલ એ છે કે હાઈકોર્ટે, નિષ્કર્ષ પર પહોંચતી વખતે, રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું, ખાસ કરીને બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનું યોગ્ય રીતે વિશ્લેષણ કર્યું નથી. અપીલકર્તાઓની વધુ દલીલ એ છે કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે, હકીકતોની અંતિમ અદાલત તરીકે, હાઈકોર્ટ પુરાવાનું વિશ્લેષણ કરવા અને તેના કારણો નોંધવા માટે બંધાયેલ હતી, ખાસ કરીને જ્યારે તેણે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો ઉલટાવી દીધા હતા.

૧૧. ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧ સીપીસી મુજબ, પ્રથમ અપીલ કોર્ટના ચુકાદાએ નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરવા જોઈએ, તેના પર તેના કારણો નોંધવા જોઈએ અને પુરાવા પર આધારિત તેની તર્કશક્તિ આપવી જોઈએ. ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧ સીપીસી નીચે મુજબ છે:

"ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧: ચુકાદાની સામગ્રી, તારીખ અને સહી. – અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો લેખિતમાં હશે અને જણાવશે:

(a) નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ;

(b) તેના પરનો નિર્ણય;

(c) નિર્ણય માટેના કારણો; અને

(d) જ્યાં અપીલ કરાયેલ હુકમ ઉલટાવી દેવામાં આવે અથવા બદલવામાં આવે, તે રાહત જે માટે અપીલકર્તા હકદાર છે;

અને તે સમયે જ્યારે તે પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવે ત્યારે તેના પર ન્યાયાધીશ દ્વારા અથવા તેમાં સહમત ન્યાયાધીશો દ્વારા સહી કરવામાં આવશે અને તારીખ આપવામાં આવશે."

એ સુસ્થાપિત છે કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ, તેના પરનો નિર્ણય અને નિર્ણય માટેના કારણો જણાવશે. જો કે, તે પણ એટલું જ સુસ્થાપિત છે કે નિર્ધારણ માટેના મુદ્દા/મુદ્દાઓ તૈયાર કરવામાં માત્ર ઓક્સિઝન (ભૂલ) પ્રથમ અપીલ કોર્ટના ચુકાદાને અમાન્ય કરતું નથી, જો પ્રથમ અપીલ કોર્ટ બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓના આધારે તેના કારણો નોંધે છે.

૧૨. અપીલ કોર્ટ એ હકીકતોની અંતિમ અદાલત છે. તેથી અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો કોર્ટના મનનો ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત કરે અને કારણો દ્વારા સમર્થિત તેના તારણો નોંધે તે આવશ્યક છે. પ્રથમ અપીલ કોર્ટની સત્તાઓ અને ફરજો સંબંધિત કાયદો કાનૂની જોગવાઈઓ અને ન્યાયિક ચુકાદાઓ દ્વારા સારી રીતે મજબૂત છે. પ્રથમ અપીલ કોર્ટની ફરજના સ્વરૂપ અને વ્યાપને ધ્યાનમાં લેતા, વિનોદ કુમાર વિરુદ્ધ ગંગાધર (૨૦૧૫) ૧ એસસીસી ૩૯૧ માં, તે નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:—

"૧૨. સંતોષ હઝારી વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમ તિવારી (૨૦૦૧) ૩ એસસીસી ૧૭૯ માં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૧૮૮-૮૯, પેરા ૧૫)

"૧૫.... અપીલ કોર્ટને ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવવાની અથવા સમર્થન આપવાની અધિકારક્ષેત્ર છે. પ્રથમ અપીલ એ પક્ષકારોનો એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ન હોય ત્યાં સુધી, સમગ્ર કેસ હકીકત અને કાયદાના પ્રશ્નો બંને પર ફરીથી સુનાવણી માટે ખુલ્લો છે. તેથી, અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો તેના મનનો સભાન ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત કરે અને અપીલ કોર્ટના નિર્ણય માટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલ અને આગ્રહ રાખવામાં આવેલા તમામ મુદ્દાઓ પર કારણો દ્વારા સમર્થિત તારણો નોંધે. હકીકતનું તારણ ઉલટાવતી વખતે અપીલ કોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી તર્કશક્તિ સાથે નજીકથી સંપર્ક કરવો જોઈએ અને પછી અલગ તારણ પર

પહોંચવા માટે તેના પોતાના કારણો આપવા જોઈએ. આ આગળની અપીલ સાંભળતી કોર્ટને સંતોષ આપશે કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટે તેનાથી અપેક્ષિત ફરજ બજાવી છે."

ઉપરોક્ત મંતવ્યને આ કોર્ટના ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચના મધુકર વિરુદ્ધ સંગ્રામ (૨૦૦૧) ૪ એસસીસી ૭૫૬ ના ચુકાદા દ્વારા અનુસરવામાં આવ્યું છે, જેમાં પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે બેસીને, હાઈકોર્ટની ફરજ છે કે તેના તારણો નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કરવો.

૧૩. એચ.કે.એન. સ્વામી વિરુદ્ધ ઈરશાદ બસીથ (૨૦૦૫) ૧૦ એસસીસી ૨૪૩ માં, આ કોર્ટે નીચે મુજબ જણાવ્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૨૪૪, પેરા ૩)

"૩. પ્રથમ અપીલનો નિર્ણય તથ્યો તેમજ કાયદા પર લેવાનો હોય છે. પ્રથમ અપીલમાં પક્ષકારોને કાયદાના પ્રશ્નો તેમજ તથ્યો બંને પર સાંભળવાનો અધિકાર છે અને પ્રથમ અપીલ કોર્ટે તમામ મુદ્દાઓને સંબોધિત કરવા અને કારણો આપીને કેસનો નિર્ણય લેવો જરૂરી છે. કમનસીબે, હાઈકોર્ટે, વર્તમાન કેસમાં તથ્યો કે કાયદા પર કોઈ તારણ નોંધ્યું નથી. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે

બેસીને હાઈકોર્ટની ફરજ હતી કે માલિકી હક અંગેનું તારણ નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કરવો."

૧૪. ફરીથી જગન્નાથ વિરુદ્ધ અરુલપ્પા (૨૦૦૫) ૧૨ એસસીસી ૩૦૩ માં, સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ની કલમ ૯૬ ના વ્યાપને ધ્યાનમાં લેતા, આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું: (એસસીસી પૃ. ૩૦૩, પેરા ૨)

૧૫. ફરીથી બી.વી. નાગેશ વિરુદ્ધ એચ.વી. શ્રીનિવાસ મૂર્તિ (૨૦૧૦) ૧૩ એસસીસી ૫૩૦ માં, આ કોર્ટે આ કોર્ટના તમામ અગાઉના ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લઈને નીચેના શબ્દો સાથે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનો પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો: (એસસીસી પૃ. ૫૩૦-૩૧, પેરા ૩-૫)

"૩. નિયમિત ફર્સ્ટ અપીલનો અપીલ કોર્ટ/હાઈકોર્ટ દ્વારા કેવી રીતે નિકાલ થવો જોઈએ તે આ કોર્ટ દ્વારા વિવિધ નિર્ણયોમાં વિચારવામાં આવ્યું છે. ઓર્ડર જી સીપીસી મૂળ હુકમનામામાંથી અપીલો સાથે વ્યવહાર કરે છે. વિવિધ નિયમોમાં, નિયમ ૩૧ ફરજિયાત બનાવે છે કે અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો જણાવશે:

(a) નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ;

(b) તેના પરનો નિર્ણય;

(c) નિર્ણય માટેના કારણો; અને

(d) જ્યાં અપીલ કરાયેલ હુકમ ઉલટાવી દેવામાં આવે અથવા બદલવામાં આવે, તે રાહત જે માટે અપીલકર્તા હકદાર છે.

જ. અપીલ કોર્ટને ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવવાની અથવા સમર્થન આપવાની અધિકારક્ષેત્ર છે. પ્રથમ અપીલ એ પક્ષકારોનો એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને જ્યાં સુધી કાયદા દ્વારા પ્રતિબંધિત ન હોય ત્યાં સુધી, સમગ્ર કેસ હકીકત અને કાયદાના પ્રશ્નો બંને પર ફરીથી સુનાવણી માટે ખુલ્લો છે. તેથી, અપીલ કોર્ટનો ચુકાદો તેના મનનો સભાન ઉપયોગ પ્રતિબિંબિત કરે અને અપીલ કોર્ટના નિર્ણય માટે પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલ અને આગ્રહ રાખવામાં આવેલા તમામ મુદ્દાઓ પર કારણો દ્વારા સમર્થિત તારણો નોંધે. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે બેસીને હાઈકોર્ટની ફરજ હતી કે તેના તારણો નોંધતા પહેલા તમામ મુદ્દાઓ અને પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કરવો. પ્રથમ અપીલ એ એક મૂલ્યવાન અધિકાર છે અને પક્ષકારોને કાયદાના પ્રશ્નો અને તથ્યો બંને પર સાંભળવાનો અધિકાર છે અને પ્રથમ અપીલના ચુકાદાએ કાયદા અને તથ્યોના તમામ મુદ્દાઓને સંબોધિત કરવા અને તારણોના સમર્થનમાં કારણો આપીને તેનો નિર્ણય લેવો જોઈએ. (જુઓ સંતોષ હઝારી વિરુદ્ધ પુરુષોત્તમ તિવારી (૨૦૦૧) ૩ એસસીસી ૧૭૯, એસસીસી પૃ. ૧૮૮, પેરા ૧૫ અને મધુકર વિરુદ્ધ સંગ્રામ (૨૦૦૧) ૪ એસસીસી ૭૫૬ એસસીસી પૃ. ૭૫૮, પેરા ૫.)

પ. ઉપરોક્ત આરોગ્યપ્રદ સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં લેતા, વિવાદાસ્પદ ચુકાદાને જોતા, અમને લાગે છે કે હાઈકોર્ટ પ્રથમ અપીલ કોર્ટ તરીકે તેના પર મૂકવામાં આવેલી જવાબદારી બજાવવામાં નિષ્ફળ રહી છે. અમારા મતે, અપીલ હેઠળનો ચુકાદો ગુમ છે અને કોઈપણ સંબંધિત પાસાઓ પર ધ્યાન આપવામાં આવ્યું નથી. અપીલનો નિર્ણય અસંતોષકારક રીતે લેવામાં આવ્યો છે. નિયમિત ફર્સ્ટ અપીલના ચુકાદાની અમારી કાળજીપૂર્વક તપાસ દર્શાવે છે કે તે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ પાસેથી અપેક્ષિત વિચારણાઓથી ઓછો પડે છે. તદનુસાર, બંને પક્ષોના દાવાના ગુણદોષમાં ગયા વિના, અમે હાઈકોર્ટના વિવાદાસ્પદ ચુકાદા અને હુકમનામાને બાજુ પર મૂકીએ છીએ અને નિયમિત ફર્સ્ટ અપીલને કાયદા મુજબ તેના તાજા નિકાલ માટે હાઈકોર્ટમાં રિમાન્ડ પર મોકલીએ છીએ."

ડ. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારણ માટે જે મુદ્દાઓ ઉભા થાય છે તે કેસમાં સામેલ તમામ મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નોને આવરી લેવા જોઈએ અને તે સામાન્ય અને અસ્પષ્ટ ન હોવા જોઈએ. ભલે અપીલ કોર્ટ હકીકતના પ્રશ્ન પર અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવા માટે યોગ્ય હોય, તે પ્રશ્નમાં રહેલા તારણ પર પહોંચવા માટે ટ્રાયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો તરફ ધ્યાન આપ્યા પછી થવું જોઈએ. જ્યારે અપીલ કોર્ટ પુરાવા પર ટ્રાયલ કોર્ટના મંતવ્યો સાથે સંમત થાય છે, ત્યારે તેણે પુરાવાની અસર ફરીથી જણાવવાની અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોને પુનરાવર્તિત કરવાની જરૂર નથી; ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિ વ્યક્ત કરવી સામાન્ય રીતે પૂરતી રહેશે.

જો કે, જ્યારે પ્રથમ અપીલ કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટના તારણોને ઉલટાવી દે છે, ત્યારે તેણે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તારણો નોંધવા જોઈએ કે ટ્રાયલ કોર્ટની તર્કશક્તિ કેવી રીતે ભૂલભરેલી છે.

૭. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, જ્યારે અમે વર્તમાન કેસ પર વિચાર કરીએ છીએ, ત્યારે અમને જણાય છે કે ઓર્ડર XLI નિયમ ૩૧ સીપીસી મુજબ, હાઈકોર્ટે ન તો નિર્ધારણ માટેના મુદ્દાઓ તૈયાર કર્યા છે કે ન તો પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓની ચર્ચા કરી છે. હાઈકોર્ટે માત્ર બે પાસાઓને ધ્યાનમાં લીધા હોય તેમ લાગે છે:— (i) પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલ વંશાવળી; (ii) પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવા એટલે કે એક્ઝિબિટ ૧૩ શ્રેણી – સર્વે રેકૉર્ડ ઓફ રાઈટ્સમાં નોંધણી અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ ભાડાની રસીદો (એક્ઝિબિટ ૧/જે અને એક્ઝિબિટ ૧/કે થી ૧/એમ). પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજી પુરાવા બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા નકારવામાં આવ્યા છે. તેના બચાવ પક્ષને સમર્થન આપવા માટે, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ સંખ્યાબંધ સાક્ષીઓની તપાસ કરીને મૌખિક પુરાવા રજૂ કર્યા છે. તે સિવાય, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ મુખ્યત્વે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી (પીડબલ્યુ-૩) ના નીચેના પુરાવા પર આધાર રાખ્યો હતો:— "તારાબતી દેવીએ કુલ બે એકર અને પંદર ડેસિમલ જમીન ખરીદી હતી. હું વેચાણ દસ્તાવેજોની સંખ્યા જણાવી શકતો નથી. મને તે જમીન પરના તેમના નામની રાજીનામા વિશે જાણકારી

નથી. તેમના મૃત્યુના સમય સુધી, તેમના દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી જમીન તારાબતી દેવી પાસે રહી હતી. વિવાદમાં રહેલી જમીન બે એકર અને પંદર ડેસિમલ વિસ્તારમાં છે. વર્તમાન દાવામાં વિવાદિત જમીન તારાબતી દેવી દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી જમીન છે." હાઈકોર્ટે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીની ઉપરોક્ત કબૂલાતની તપાસ કરી હોય કે બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા હોય તેમ લાગતું નથી. પ્રથમ અપીલ કોર્ટ હોવાથી, હકીકતો પરની અંતિમ અદાલત હોવાથી, હાઈકોર્ટે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ તેમજ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લેવા જોઈએ. પરંતુ હાઈકોર્ટે માત્ર પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને જ ધ્યાનમાં લીધા હોય તેમ લાગે છે અને બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓ અને પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીના નિવેદનમાં કથિત આંતરિક વિરોધાભાસોને નહીં.

૮. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે વધુ એક મુદ્દો જે વિચારણા માટે ઉભો થયો હતો તે સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૪ ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા દાવાની જાળવણીક્ષમતા હતી. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે દાવો પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા તારાબતી દેવીની માલિકીની દાવો કરેલી મિલકતો પર માલિકી હકના જાહેરનામા માટે કબજા અથવા મનાઈદુકમની કોઈ વધુ પરિણામી રાહત વિના દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની

કલમ ૩૪ ની જોગવાઈને ધ્યાનમાં લેતા દાવો પ્રતિબંધિત હતો. સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૪ ની જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:— "પરંતુ કોઈ પણ કોર્ટ આવું કોઈ જાહેરનામું આપશે નહીં જ્યાં વાદી, માત્ર માલિકી હકના જાહેરનામા કરતા વધુ રાહત મેળવવા સક્ષમ હોવા છતાં, તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જાય છે." સ્પેશિયલ રિલીફ એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩૪ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈ તરફ અમારું ધ્યાન દોરતા, અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે આ દલીલ પર, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ખાસ કરીને મુદ્દો નં. ૬ તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો અને ભલે ટ્રાયલ કોર્ટે આ મુદ્દો પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદીની તરફેણમાં નક્કી કર્યો હતો અને તે જ પ્રથમ અપીલ કોર્ટમાં ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, ત્યારે હાઈકોર્ટે દાવાની જાળવણીક્ષમતા પર અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલોને ધ્યાનમાં લેવી જોઈતી હતી.

૯. અપીલકર્તાઓ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી પાસેથી વિવિધ વેચાણ દસ્તાવેજો તારીખ ૨૨.૧૧.૧૯૫૮, ૨૯.૦૯.૧૯૯૫, ૨૯.૦૩.૧૯૯૬, ૦૭.૦૮.૧૯૯૫, ૨૦.૧૧.૨૦૦૮ અને ૦૩.૦૭.૨૦૦૭ હેઠળ દાવો કરેલી મિલકતમાં પ્લોટના વિવિધ વિસ્તારોના ખરીદદારો છે. અપીલકર્તાઓએ સીપીસીના ઓર્ડર ૧ નિયમ ૧૦ હેઠળ તેમના પક્ષકાર બનવા માટે હાઈકોર્ટમાં એફ.એ. નં. ૨૩૦/૨૦૦૭ માં આઈ.એ. નં. ૫૨૫૦/૨૦૧૦ દાખલ કરી હતી અને ઉક્ત અરજી હાઈકોર્ટ દ્વારા તારીખ ૦૨.૦૮.૨૦૧૦ ના આદેશ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાઓને અપીલમાં પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા

પછી, અપીલકર્તાઓને કોઈ પુરાવા રજૂ કરવાની કે તેમની રજૂઆત કરવાની કોઈ તક આપવામાં આવી ન હતી. હાઈકોર્ટે માત્ર પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનો જ ઉદ્દેશ કર્યો હતો અને સરળતાથી ઠરાવ્યું હતું કે દાવો કરેલી મિલકતો પર બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીનો માલિકી હક સ્થાપિત કરવામાં નિષ્ફળતા અપીલકર્તાઓને દાવો કરેલી મિલકતો પર કોઈપણ માલિકી હક અથવા હિતનો દાવો કરતા અટકાવે છે, કારણ કે તેઓએ પ્રતિવાદીઓ પાસેથી માલિકી હક મેળવ્યો હતો. અમે માનીએ છીએ કે ફર્સ્ટ અપીલમાં અપીલકર્તાઓને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, અપીલકર્તાઓને તક આપ્યા વિના અને વર્તમાન અપીલકર્તાઓના દાવાની તપાસ કર્યા વિના આવું તારણ નોંધવું અનુચિત હતું. તેમને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, અપીલકર્તાઓને તક આપ્યા વિના, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓના દાવાને એવું અવલોકન કરીને ટાળ્યો કે અપીલકર્તાઓએ દાવો દાખલ કર્યા પછી દાવો કરેલી મિલકત ખરીદી હતી અને જો બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીનો કોઈ માલિકી હક ન હોય તો બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી દ્વારા ટ્રાન્સફરીને કોઈ માલિકી હક કે હિત અથવા કબજો ટ્રાન્સફર કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉભો થતો નથી. અમને અપીલકર્તાઓની દલીલમાં તથ્ય જણાય છે કે હાઈકોર્ટમાં પક્ષકાર તરીકે સામેલ થયા પછી, તેમને વધારાના પુરાવા રજૂ કરવાની અને તેઓ કિંમતના બદલામાં સદ્ભાવનાપૂર્ણ ખરીદદારો છે તેવો તેમનો દાવો સાબિત કરવા માટે તેમની રજૂઆત કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી. અમારા મતે, અપીલકર્તાઓને સામેલ કર્યા પછી, ઓર્ડર XLI

નિયમ ૨૭ સીપીસી મુજબ, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓને વધારાના પુરાવા રજૂ કરવાની અને તેમની રજૂઆત કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી.

૧૦. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી હતી કે બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ લેખિત નિવેદનના ફકરા (૧૫) માં જણાવ્યું છે કે તેમણે દાવો કરેલી જમીનના વિવિધ ભાગો વિવિધ વ્યક્તિઓને વેચ્યા છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજી પર, ટ્રાયલ કોર્ટે તારીખ ૨૭.૧૦.૨૦૦૫ ના રોજ એક આદેશ પસાર કર્યો હતો જેમાં બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીને પંદર દિવસની અંદર પ્રશ્નમાં રહેલા વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હતો અથવા અન્યથા તેમની પાસે તે જ રજૂ કરવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં. વાદીઓ માટેના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે દલીલ કરી હતી કે ઉક્ત આદેશ છતાં, બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીએ કોઈ પણ વેચાણ દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા ન હતા અને તે સમયે, અપીલકર્તાઓ અપીલકર્તાઓને તક ન આપવાની દલીલ ઉઠાવવાથી વંચિત છે અને હાઈકોર્ટે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી કરતા વધુ સારો માલિકી હક હોવાનો દાવો કરી શકે નહીં. ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ, માત્ર બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી જ પક્ષકાર હતા. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ પસાર કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશ અપીલકર્તાઓને વધારાના દસ્તાવેજો દાખલ કરીને તેમની દલીલ રજૂ કરતા અટકાવી શકે નહીં.

૧૧. અગાઉ ચર્ચા કર્યા મુજબ, હાઈકોર્ટે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓને ધ્યાનમાં લીધા નથી. ફર્સ્ટ અપીલમાં અપીલકર્તાઓને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કર્યા પછી, ઓર્ડર XLI નિયમ ૨૭ મુજબ, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાઓને મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કરવાની અને તેમની રજૂઆતો કરવાની તક આપવી જોઈતી હતી.

૧૨. પરિણામે, ફર્સ્ટ અપીલ નં. ૨૩૦ ઓફ ૨૦૦૭ માં તારીખ ૩૦.૦૭.૨૦૦૭ ના હાઈકોર્ટના વિવાદાસ્પદ ચુકાદાને બાજુ પર રાખવામાં આવે છે અને બાબતને નવી રીતે વિચારણા માટે હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવે છે. પ્રથમ પ્રતિવાદી-વાદી, હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલકર્તા હોવાથી, મૃત બીજા પ્રતિવાદી-પ્રતિવાદીના કાયદેસરના વારસદારોને સામેલ કરવા માટે પગલાં લેવા નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. હાઈકોર્ટ બંને પક્ષોને વધારાના પુરાવા, મૌખિક અને દસ્તાવેજી બંને રજૂ કરવાની પૂરતી તક આપશે અને વધુમાં બંને પક્ષોને સુનાવણીની પૂરતી તક આપશે. દાવો ૧૯૯૪ ના વર્ષનો હોવાથી, અમે હાઈકોર્ટને વિનંતી કરીએ છીએ કે અપીલનો કાયદા અનુસાર ઝડપથી નિકાલ કરવામાં આવે. અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અમે બાબતના ગુણદોષ પર કોઈ અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો નથી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.